

Vergaderjaar 2023–2024

33 552

Slachtofferbeleid

Nr. 116

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR RECHTSBESCHERMING

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 april 2024

In deze derde voortgangsbrief informeer ik u over de uitvoering in de afgelopen periode van de Meerjarenagenda Slachtofferbeleid 2022–2025 (hierna: Meerjarenagenda).¹ Erkenning van slachtofferschap en ondersteuning van slachtoffers bij het te boven komen van de gevolgen van een strafbaar feit vormt de basis van mijn beleid voor slachtoffers. Die erkenning geef ik door slachtoffers een stevige positie in het recht te geven, door hen waar nodig te beschermen en hen te ondersteunen op de weg naar herstel². In de Meerjarenagenda heb ik uiteengezet dat ik mij wil richten op het borgen van bestaande slachtofferrechten- en voorzieningen die de afgelopen jaren zijn geïntroduceerd en de invoering van de rechten die hier met de Wet Uitbreiding Slachtofferrechten in 2021 aan zijn toegevoegd. Slachtoffers moeten immers niet alleen op papier, maar ook in de praktijk ervaren dat zij hun rechten³ kunnen uitoefenen. Om daarvan een goed beeld te krijgen, heb ik de afgelopen twee jaar als Minister voor Rechtsbescherming veel gesprekken gevoerd met slachtoffers, nabestaanden en professionals die zich dagelijks inzetten voor de belangen van slachtoffers. Bij de herdenkingsdagen van de Federatie Nabestaanden Geweldsslachtoffers (FNG) heb ik gesprekken gevoerd met nabestaanden over wat hun geliefde is aangedaan en dat het gemis zo indringend aanwezig blijft. De gesprekken met slachtoffers en nabestaanden van slachtoffers van wie de veroordeelde een levenslange gevangenisstraf is opgelegd hebben inzicht gegeven dat de huidige procedure voor hen zeer belastend is en dat verbeteringen nodig zijn. Al deze gesprekken hebben een grote indruk op mij gemaakt en geven zicht op wat goed gaat, maar ook wat nog beter kan en moet in het belang van slachtoffers en nabestaanden.

¹ Kamerstukken II 2021–2022, 33 552, nr. 91

² Kamerstukken II 2021–2022, 33 552, nr. 91

³ Zie bijlage 2 voor een actueel overzicht van alle slachtofferrechten.

In deze brief ga ik allereerst in op de resultaten die het afgelopen jaar zijn geboekt aan de hand van de vier hoofdthema's:

1. Versterken rechtspositie slachtoffers
2. Verbeteren bescherming slachtoffers
3. Herijken schadeverhaal slachtoffers
4. Uitbreiden ondersteuning slachtoffer

Daarnaast ga ik in op de stand van zaken om te komen tot een herijkte visie op Slachtofferbeleid met bijbehorende Meerjarenagenda en de ontwikkeling van de Strategische Evaluatie Agenda (hierna: SEA) die daar de basis voor biedt. Tevens bied ik u met deze brief het WODC-onderzoek naar grootschalige incidenten aan (bijlage 3) en mijn beleidsreactie op dat rapport.

Voortgang Meerjarenagenda

Ik ben verheugd te kunnen constateren dat in goede samenwerking met ketenpartners de uitvoering van de Meerjarenagenda 2022–2025 op koers ligt en slachtoffers in de praktijk verschil merken. Slachtoffers van high impact zaken worden sinds 2022 actief benaderd door Slachtofferhulp Nederland (hierna: SHN) voor juridische ondersteuning. Slachtoffers hoeven sinds 1 oktober 2023 niet meer zelf hun woning te reinigen na een misdrijf of voor de kosten daarvan op te draaien. Per 1 juli 2024 wordt de verschijningsplicht voor verdachten bij de inhoudelijke zitting gerealiseerd zodat slachtoffers hun spreekrecht desgewenst in aanwezigheid van de verdachte kunnen uitoefenen.

In het afgelopen jaar zijn stappen gezet om de privacy van slachtoffers, zowel in het strafproces als in de media, te verbeteren. Ten aanzien van de privacy van slachtoffers in het strafdossier is een concept-AMvB in internetconsultatie gebracht. Daarnaast zijn er handreikingen opgesteld voor de omgang met slachtofferschap in de media. Ook is de landelijke stichting van het Centrum Seksueel geweld versterkt en wordt in deze brief aangekondigd dat stichting Fier een hulp- en ondersteuningspunt zal inrichten om betere hulp aan slachtoffers van gesloten gemeenschappen mogelijk te maken. Slachtofferhulp Nederland heeft daarnaast initiatieven ontplooid om jongeren die slachtoffer worden beter te bereiken. Ook is gewerkt aan het verstevigen van de informatievoorziening aan slachtoffers in de tenuitvoerleggingsfase waarbij het Centraal Justitieel Incassobureau deze taken overneemt van het Openbaar Ministerie en daartoe een Slachtofferinformatiepunt wordt ingericht. Bij deze verbeteringen is steeds acht geslagen op beschikbare capaciteit bij ketenpartners en het absorptievermogen van deze organisaties, zodat we ook waar kunnen maken wat we willen bereiken. Hieronder licht ik aan de hand van de vier hoofdthema's van de Meerjarenagenda deze en andere resultaten nader toe. Voor een compleet overzicht van de activiteiten in het kader van de Meerjarenagenda, verwijs ik u naar bijlage 1.

1. Versterken rechtspositie slachtoffers

De schriftelijke slachtofferverklaring bij de OM-strafbeschikking

In mijn tweede voortgangsbrief van 6 juni 2023 heb ik aangegeven dat het Openbaar Ministerie (hierna: OM) het slachtoffer expliciet zal gaan wijzen op de mogelijkheid van het indienen van een schriftelijke slachtofferverklaring. Het OM heeft mij laten weten dat zij slachtoffers in het wensformulier, dat het OM na ontvangst van het proces-verbaal aan het slachtoffer zendt, inmiddels vraagt of het slachtoffer een schriftelijke slachtofferverklaring wil indienen. In die verklaring kunnen slachtoffers aangeven wat zij van belang vinden bij de beoordeling van de zaak. De

officier van justitie wordt op die manier in staat gesteld de belangen van het slachtoffer adequaat mee te wegen bij de keuze voor een afdoening. De expliciete verwijzing naar een schriftelijke slachtofferverklaring volgt ook uit de nieuwe OM Aanwijzing «slachtoffers in het strafproces»⁴, die per 1 maart jl. in werking is getreden. Indien de officier van justitie voornemens is een OM-strafbeschikking op te leggen, stelt hij het slachtoffer tijdig op de hoogte van het OM-hoorgesprek met de verdachte. Het slachtoffer kan dan zijn onderbouwde schade en de schriftelijke slachtofferverklaring aan de officier van justitie zenden.

Onderzoek uitvoeringspraktijk OM-strafbeschikking

Ik heb daarnaast aangegeven u te informeren over de uitkomsten van het (vervolg)onderzoek naar de uitvoeringspraktijk van het afdoen van ernstige spreekrechtwaardige delicten met een OM-strafbeschikking. Het OM heeft een dossieronderzoek uitgevoerd naar zaken waarin in de periode van 1 januari tot 1 juli 2023 een OM-strafbeschikking is uitgevaardigd voor spreekrechtwaardige delicten. Uit het onderzoek blijkt dat in genoemde periode in 435 zaken een OM-strafbeschikking is opgelegd voor spreekrechtwaardige delicten op een totaal van 32.000 zaken waarin een OM-beschikking is uitgevaardigd. Uit deze zaken zijn 26 zaken nader bekeken. De conclusie is dat er nog steeds feiten zijn die met een OM-strafbeschikking worden afgedaan terwijl dat volgens de wet of het beleid van het OM niet zou mogen. Het gaat om een beperkt aantal op het totaal maar dit mag niet gebeuren en voor het slachtoffer is iedere zaak er één te veel. In acht zaken bleek dat de OM-strafbeschikking was uitgevaardigd voor een feit waarop een maximale gevangenisstraf van meer dan zes jaren is gesteld, terwijl dat op grond van artikel 257a van het Wetboek van Strafvordering niet is toegestaan. Inmiddels is het in het ICT-systeem technisch onmogelijk gemaakt om de OM-strafbeschikking voor zesjaars feiten uit te vaardigen, zodat dit niet langer kan voorkomen. In vier zaken bleek dat er in strijd met het beleid van het OM een strafbeschikking is uitgevaardigd terwijl het een ernstig spreekrechtwaardig delict betrof waarbij slachtoffers hebben aangegeven van hun spreekrecht gebruikt te willen maken. In dit soort zaken geldt een contra-indicatie voor het uitvaardigen van een strafbeschikking. Het OM heeft aangegeven de uitkomsten uit het onderzoek uiterst serieus te nemen en dit nogmaals onder de aandacht te brengen van zijn medewerkers. Daarnaast zal het OM bezien of de Aanwijzing OM-strafbeschikking op het punt van de contra-indicaties vereenvoudigd zou kunnen worden zodat de toepassing daarvan beter kan verlopen. In het kader van de reguliere kwaliteitscontroles wordt de OM-strafbeschikking ook gemonitord. Ik hecht er grote waarde aan dat de praktijk van de OM-strafbeschikking in lijn is met het geldende beleid. Ik zal dit wederom met het College bespreken en nadrukkelijk een vinger aan de pols houden.

«Van aangifte tot afdoening» en «Zittingswegwijzer»

Uit onderzoek van het innovatieplatform van het OM, het TestlabOM, is gebleken dat slachtoffers een beter beeld kan worden geschetst hoe een zitting verloopt, welke rollen de procespartijen hebben en wat slachtoffers te wachten staat in bijvoorbeeld het contact met verdachten. Daarnaast hebben slachtoffers behoefte aan meer inzicht in het proces van aangifte tot aan de zitting en specifiek daarbinnen de rol en taken van de verschillende betrokken instanties. Om die reden ondersteun ik middels een financiële bijdrage de ontwikkeling van twee informatieproducten van het OM, te weten: «Van aangifte tot afdoening» (een animatie) en «Zittingswegwijzer» (een *scroll story*). Deze worden op de website van het OM

⁴ Aanwijzing nr. 2024A001.

geplaatst. Door het slachtoffer goed voor te bereiden op de zitting kunnen gevoelens van spanning worden gereduceerd en wordt beoogd het slachtoffer meer het gevoel van eigen regie te geven. Tevens kan betere informatievoorziening eraan bijdragen dat tijdens een gesprek tussen de officier van justitie en het slachtoffer de vragen van het slachtoffer over de zaak centraal staan, en niet de algemene gang van zaken tijdens de zitting.

Implementatie verschijningsplicht Wet uitbreiding slachtofferrechten

De verschijningsplicht voor inhoudelijke zittingen treedt op 1 juli 2024 in werking. De verschijningsplicht strekt ertoe dat in de meest ernstige zaken de verdachte⁵ aanwezig is tijdens de zitting, waardoor de rechter en officier van justitie zich een indruk kunnen vormen van de verdachte en deze kunnen bevragen. Slachtoffers die daarvoor kiezen, kunnen in bijzijn van verdachte hun spreekrecht uitoefenen. De voorzitter van de rechtbank kan vanwege zwaarwegende belangen of als geen van de procesdeelnemers de verplichte aanwezigheid wenselijk acht, besluiten om af te zien van de verplichte verschijning.

De verschijningsplicht geldt zowel voor zaken in eerste aanleg als in hoger beroep. Recent is gebleken dat de schakelbepaling (in het Wetboek van Strafvordering) voor hoger beroep voor de verschijningsplicht in de fase voorafgaand aan de zitting nog een technische onvolkomenheid bevat. Deze zal worden hersteld in de Verzamelwet Justitie en Veiligheid 2024, waarvan de internetconsultatie recent is afgerond. Dit staat echter niet in de weg aan inwerkingtreding van de verschijningsplicht voor zowel eerste aanleg als hoger beroep per 1 juli a.s. De betrokken ketenpartners hebben de afgelopen maanden hard gewerkt aan de implementatie van de verschijningsplicht en hun werkprocessen aangepast. De interpretatie en toepassing van de nieuwe wetgeving in de praktijk is aan de individuele rechter.

Ik zet samen met SHN in op duidelijke communicatie richting slachtoffers en nabestaanden over de verschijningsplicht.

Overwegingen met betrekking tot het spreekrecht in het nieuwe wetboek van strafvordering

Het spreekrecht voor slachtoffers tijdens een zitting in een strafzaak komt, in het geval het slachtoffer overlijdt, toe aan diens familieleden.⁶ Sinds de inwerkingtreding van de Wet Uitbreiding Slachtofferrechten op 1 januari 2023 heeft ook de pleeg- en stiefamilie van het overleden slachtoffer spreekrecht. Hiermee is recht gedaan aan de verschillende gezinssamenstellingen die in de huidige samenleving bestaan.⁷ Nabestaanden dienen in onderling overleg tot overeenstemming te komen wie er op de terechtzitting het woord zal voeren. Wanneer zij het niet eens kunnen worden over wie van hen het woord zal voeren, beslist de rechter welke drie personen van het spreekrecht gebruik kunnen maken. De echtgenoot, geregistreerd partner of levensgezel komt altijd spreekrecht toe. Goede vrienden, burens of mantelzorgers hebben geen spreekrecht.

⁵ Dit geldt voor verdachten die zich in voorlopige hechtenis bevinden of uit andere hoofde gedetineerd zijn.

⁶ Zie naar huidig recht art. 51e Sv over het spreekrecht, in art. 51a Sv is het begrip «nabestaande» gedefinieerd. In het nieuwe wetboek van Strafvordering vormt art. 1.5.8 de bepaling over het spreekrecht, de definitie van de nieuwe term «indirect slachtoffer» staat in art. 1.5.1.

⁷ Dit betreft personen die het slachtoffer als behorende tot hun gezin hebben verzorgd en opgevoed en personen die deel van dit gezin hebben uitgemaakt, mits er sprake is geweest van een nauwe persoonlijke betrekking tot het slachtoffer.

Tijdens de behandeling van de Wet Uitbreiding Slachtoffers in de Eerste Kamer hebben de fracties van GroenLinks en de PvdA gevraagd of de huidige limitatieve opsomming van spreekgerechtigden kon worden vervangen door een criterium als een nauwe persoonlijke betrekking, in combinatie met de mogelijkheid voor de rechtbank om het aantal spreekgerechtigden te limiteren, zodat niet alleen (pleeg/stief)familie maar iedereen met een relevante band met het overleden slachtoffer spreekrecht zou toekomen.⁸ Mijn ambtsvoorganger heeft toegezegd om in het kader van het nieuwe Wetboek van Strafvordering te bezien of toegewerkt zou kunnen worden naar een overkoepelend, materieel criterium. Ook recent hebben de leden Faber-Van de Klashorst en Vondeling (beiden PVV) mij gevraagd of ik bereid ben het spreekrecht uit te breiden naar vrienden.⁹

De afgelopen periode heb ik dit verkend en ben ik in gesprek gegaan met diverse organisaties, waaronder Slachtofferhulp Nederland en de Raad voor de Rechtspraak. Hieruit is naar voren gekomen dat de huidige afbakening van de kring van spreekgerechtigden in de praktijk geen knelpunt vormt. Daarnaast wijkt de rechter nu soms af van de huidige kring van spreekgerechtigden door in hele bijzondere omstandigheden personen die formeel niet spreekgerechtigd zijn, in de gelegenheid te stellen een verklaring af te leggen. Hiervoor is echter (nog) geen wettelijke grondslag.

Daarentegen is wel gebleken dat een open criterium mogelijk bezwaren geeft. De huidige vaste kring biedt duidelijkheid over wie spreekgerechtigd is. Een open criterium als «een nauwe persoonlijke band» laat zich moeilijker vaststellen dan een familierelatie. De grens van een nauwe persoonlijke betrekking is niet scherp en kan voorafgaand of tijdens de zitting tot discussie leiden. Onwenselijk aan een open norm vind ik verder dat personen die willen spreken hun band met het overleden slachtoffer moeten onderbouwen. Dit kan een aanzienlijke belasting geven, zeker als vervolgens wordt geoordeeld dat de band onvoldoende is aangetoond.

Daarnaast zal de rechter naar verwachting vaker keuzes moeten maken, omdat de inschatting is dat zich vaker de situatie zal voordoen waarin de groep spreekgerechtigden (familie versus andere personen) het er niet over eens wordt welke drie personen mogen spreken. Het afwijzen van een persoon die graag het spreekrecht zou willen uitoefenen, kan tot pijnlijke situaties leiden. Dit moet waar mogelijk worden voorkomen.

Er kan altijd sprake zijn schrijnende of bijzondere gevallen waar anderen dan familie in aanmerking voor spreekrecht kunnen komen. Om de rechter in die gevallen een grondslag te geven, overweeg ik om in het wetsvoorstel voor de eerste aanvullingswet in het kader van het nieuwe Wetboek van Strafvordering een hardheidsclausule op te nemen. Die clausule biedt de rechter de expliciete mogelijkheid om in bijzondere en schrijnende situaties (ook) spreekrecht toe te kennen aan andere personen dan degenen die in een familie- of gezinsrelatie tot het overleden slachtoffer stonden. De komende periode zal ik bij de betrokken organisaties nagaan wat de uitvoeringsconsequenties van een hardheidsclausule zijn, om een definitieve beslissing hierover te nemen.

Een ander onderdeel van het spreekrecht dat mijns inziens aanpassing behoeft, is de lijst van spreekrechtwaardige delicten. Er zijn enkele ernstige delicten waarbij wél de verschijningsplicht voor verdachten bij inhoudelijke zittingen zal gelden, maar waarbij geen spreekrecht kan

⁸ *Handelingen I 2021/22*, nr. 34, item 7, p. 1 en 11.

⁹ *Aanhangsel Handelingen II 2023/24*, nr. 1187

worden uitgeoefend. Dit is bijvoorbeeld aan de orde bij het delict mishandeling gepleegd met voorbedachten rade. Ik zie geen inhoudelijke grond voor een verschil in de reikwijdte van delicten bij het spreekrecht ten opzichte van de verschijningsplicht. Daarom overweeg ik om in het voorstel voor de eerste aanvullingswet de delicten waarvoor het spreekrecht geldt uit te breiden, zodat de afbakening van delicten dezelfde is als bij de verschijningsplicht. Ook voor deze uitbreiding zal ik de ketenpartners vragen wat de uitvoeringsconsequenties zijn.

2. Verbeteren bescherming slachtoffers

Privacy van slachtoffers (Amendement Van Wijngaarden)

Het amendement van Wijngaarden/Toorenborg¹⁰ roept op de privacy van slachtoffers in het strafproces beter te beschermen en middels een motie om daarbij tot een uitvoerbare oplossing te komen.¹¹ Inmiddels ligt de concept-AMvB voor ter (internet)consultatie. Uitgangspunt in de AMvB is dat bepaalde slachtoffergegevens bij de bron – dus door de auteur van een stuk, waarmee opsporingsambtenaren van de politie en het OM worden bedoeld – worden weggelaten. Op deze manier wordt voorkomen dat gegevens van slachtoffers zonder noodzaak in het strafdossier en daarmee bij de verdachte terecht komen. Met dit voorstel is een balans gevonden tussen effectiviteit en praktische uitvoerbaarheid. 100% zekerheid dat slachtoffergegevens nooit meer onnodig voor komen in een strafdossier kan niet worden gegeven. Bijvoorbeeld omdat er ruimte moet zijn voor het uitvoeren van taken ten behoeve van de opsporing, waardoor in een proces-verbaal nog steeds aan slachtoffers gerelateerde informatie kan staan. De verwachting is dat de ontwerp AMvB in Q2 van 2024 aan uw Kamer wordt voorgelegd, waarna de Raad van State om advies wordt gevraagd. Het streven is de AMvB per 1 januari 2025 in werking te laten treden. Naast normstelling, vraagt het zorgvuldig omgaan met persoonlijke gegevens van slachtoffers om (meer) bewustwording van de professionals in de strafrechtketen. Ik heb daarom ook afspraken gemaakt met betrokken organisaties waarop het besluit niet direct van toepassing is, zoals Slachtofferhulp Nederland, het Nederlands Forensisch Instituut, de Raad voor de Kinderbescherming en de reclasering, omdat deze partijen ook geregeld stukken aanleveren ten behoeve van het strafdossier. Met deze stappen wordt de bescherming van de privacy van slachtoffers in het strafproces aanzienlijk verbeterd.

Privacy van slachtoffers in de media

Ook het vermelden van namen van slachtoffers of het tonen van beelden in de media kan pijnlijk zijn voor slachtoffers en nabestaanden en kan bijdragen aan het leed dat zij al ervaren. Zoals ik in mijn brief van 3 november 2022¹² heb laten weten, voert het Fonds Slachtofferhulp een (vervolg)traject uit, waarin zij de bewustwording bij de media over de impact van berichtgeving op slachtoffers wil verstevigen en borgen. Een van de resultaten van dit traject is de website «Slachtoffers in de Media», die in november 2023 door het Fonds Slachtofferhulp en de Hogeschool Utrecht is gelanceerd. De website biedt mediaprofessionals zeven handreikingen voor het omgaan met slachtofferschap in de media.¹³ Deze handreikingen zijn ontstaan vanuit dilemma's uit de beroepspraktijk. Daarnaast heeft in januari 2024 een reflectiebijeenkomst plaatsgevonden met journalisten en slachtoffers waarbij is teruggekeken op de eerste

¹⁰ Kamerstukken II 2020–2021, 35 349, nr. 7

¹¹ Kamerstukken II 2020–2021, 35 349, nr. 14

¹² Kamerstukken II 2022–2023 33 552, nr. 103.

¹³ www.slachtoffersindemedia.nl

periode van het initiatief en de handreikingen zijn besproken. Het gehele traject van het Fonds loopt nog tot eind 2025. Hiermee krijgt de ingezette lijn van bewustwording een stevige verankering in het handelen en denken van journalisten.

Informeren en raadplegen tijdens de tenuitvoerlegging van sancties

Ook in de fase van tenuitvoerlegging hebben slachtoffers recht op goede informatievoorziening en het adequaat meewegen van hun mogelijke beschermingsbehoefte. De verantwoordelijkheden van het OM voor het informeren en raadplegen van slachtoffers in deze fase worden gefaseerd overgedragen naar mij als Minister en voor mij het Centraal Justitieel Incasso Bureau (hierna: CJIB). Hierdoor wordt het slachtoffer in de tenuitvoerlegging zoveel mogelijk vanuit één organisatie geïnformeerd en geraadpleegd. Daarbij is tevens oog hoe de communicatie richting het slachtoffer verder verbeterd kan worden. Het eerste deel van de taakoverdracht naar het CJIB is per 1 februari 2023 gerealiseerd met de overgang van het Informatiepunt Detentieverloop (IDV). Op 1 april 2024 is een nieuwe mijlpaal bereikt. Het CJIB informeert vanaf dat moment het slachtoffer over de onherroepelijke uitspraak. Slachtoffers in die zaken hebben hierdoor één vast aanspreekpunt in de fase van tenuitvoerlegging waar ze terecht kunnen voor informatie. Dit zal juridisch worden verankerd middels de Verzamelwet Justitie en Veiligheid 2024. Omdat de taakoverdracht gefaseerd plaatsvindt, zullen ook in 2025 nog onderdelen geïmplementeerd worden bij het CJIB waaronder de inwerkingtreding van het beperkte spreekrecht bij verlengingszittingen over terbeschikkingstelling of plaatsing in een inrichting voor jeugdigen. Naar verwachting treedt dit per 1 januari 2025 in werking. De slachtoffers en nabestaanden worden geïnformeerd over hun spreekrecht. Hiermee wordt de toezegging aan de Eerste Kamer als afgedaan beschouwd.¹⁴ Ook de implementatie van het laatste onderdeel van de Wet Straffen en Beschermen, het meewegen van het slachtofferbelang bij re-integratieverlof op basis van actuele informatie, wordt opgepakt in het traject van de overdracht van de verantwoordelijkheid voor het informeren en raadplegen van slachtoffers in de tenuitvoerleggingsfase. Op dit moment is hier nog geen implementatiedatum voor bepaald.

3. Herijken schadeverhaal slachtoffers

Pilot conservatoir beslag

Eerder heb ik aangegeven dat ik mogelijkheden verken van een pilot gericht op het intensiveren van conservatoir beslag bij in ieder geval bepaalde vermogensdelicten.¹⁵ Dit om te bezien of de inning van de schadevergoedingsmaatregel door het CJIB kan worden verbeterd door vroegtijdig conservatoir beslag te leggen, waardoor slachtoffers hun schade sneller vergoed krijgen en daders de schade betalen. Hierover voer ik verkennende gesprekken met het OM, de politie en het CJIB voor de Regio Midden-Nederland. Daarnaast kan ik mededelen dat in Zuid3 (parket Zeeland-West-Brabant, Oost-Brabant en Limburg) op initiatief van OM, politie, CJIB en infobox Crimineel en Onverklaarbaar Vermogen (iCOV) reeds een kleinschalige pilot van start is gegaan. Deze pilot is praktisch en laagdrempelig opgezet en richt zich op gedigitaliseerde criminaliteit en cybercrime, zedendelicten en mensenhandel. Hiermee richt de pilot zich niet alleen op slachtoffers die vallen onder de gemaxi-

¹⁴ Toezegging 13 april 2021 TO3283: De Minister voor Rechtsbescherming zegt de Kamer, naar aanleiding van een vraag van het lid De Boer (GroenLinks), toe ervoor te zorgen dat slachtoffers en nabestaanden op de hoogte zijn van zittingen met spreekrecht.

¹⁵ Kamerstukken II 2022–2023, 33 552 en 29 279, nr. 111

meerde voorschotregeling en mogelijk met restschade achterblijven, maar ook op slachtoffers die een beroep kunnen doen op de ongemaximeerde voorschotregeling. Deelname binnen de pilot is op vrijwillige en vrijblijvende basis, waarbij ruimte wordt gegeven te experimenteren. De pilot loopt tot medio 2024, waarna een evaluatiemoment zal plaatsvinden. Ik houd uw Kamer op de hoogte van dit onderwerp via de voortgangsbrieven Slachtofferbeleid.

Fonds Buitenland

Van 1 mei 2021 tot 1 april 2023 konden nabestaanden van Nederlandse geweldsslachtoffers in het buitenland, die als gevolg van het gebeurde in een financiële noodsituatie zijn beland en niet in aanmerking komen voor andere financiële hulp, in aanmerking komen voor een financiële tegemoetkoming van het Fonds Slachtofferhulp. In totaal zijn er zes aanvragen ingediend, waarvan er één weer is ingetrokken en vijf zijn toegekend met een totaalbedrag van € 42.500,-. Het ging onder meer om kosten voor vliegtickets, repatriëring van het lichaam, advocaatkosten en sectiekosten. Deze resultaten en de ervaringen van het Fonds Slachtofferhulp zal ik betrekken bij mijn verkenning van de mogelijkheden van een proeftuin bij het Schadefonds geweldsmisdrijven voor Nederlanders die in België en Duitsland slachtoffer zijn geworden van een geweldsdelict. Inmiddels is wel duidelijk dat een deugdelijke juridische basis hiervoor ontbreekt en dat daarvoor de wet moet worden aangepast. In de volgende voortgangsbrief Slachtofferbeleid informeer ik uw Kamer u over de uitkomsten van de verkenning.

4. Uitbreiden ondersteuning slachtoffers

Inrichting online advies-, hulp- en kennisplatform dwingende groepschulden

Eerder heb ik naar aanleiding van moties van de leden Van Nispen (SP) en Van Wijngaarden (VVD)¹⁶ aangegeven dat meer herkenbaar kan worden ingezet op slachtoffers en naasten van sektarische bewegingen en andere dwingende, vaak gesloten, groeperingen. Ook heb ik aangegeven dat hierover meer expertise moet worden opgebouwd. Dit onder andere met behulp van de relevante uitkomsten van het WODC-onderzoek naar uitsluiting¹⁷ van ex-leden door religieuze gemeenschappen. Ik ben verheugd u te kunnen melden dat gesprekken met stichting Fier, die expertise heeft op het terrein van geweld in afhankelijkheidsrelaties, hebben geleid tot een overeenkomst.¹⁸ Er zal een online advies-, hulp- en kennisplatform inzake dwingende groepschulden worden ingericht zodat er één herkenbaar punt komt voor hulp en doorverwijzing. Fier gaat hier meteen mee aan de slag, maar heeft wel tijd nodig om het platform in te richten en te investeren in uitgebreidere kennisopbouw. Fier zal:

- Een separate ruimte inrichten op de website met informatie over dwingende groepschulden, risico-indicatoren en een hulpwijzer;
- Met een chatfunctie op een veilige en laagdrempelige manier gratis informatie, advies en hulp bieden aan slachtoffers van misstanden binnen dwingende groepschulden en hun naasten, en hen waar nodig doorverwijzen naar de juiste hulpverlening;
- Bijdragen aan kennisopbouw en -deling, bijvoorbeeld door kennisverdeling over trends en ontwikkelingen in binnen- en buitenland en via voorlichtingssessies voor professionals over het onderwerp dwingende groepschulden. Hierbij wordt nadrukkelijk stilgestaan bij de

¹⁶ Kamerstukken II 2020–2021, 35 570 VI, nr. 54

¹⁷ Kamerstukken II 2022–2023 36 410 VI, nr. 25

¹⁸ Kamerstukken II, 2023–2024, 34 843, nr. 100.

samenwerking en het uitwisselen van informatie over trends en ontwikkelingen met politie en OM;

- Bij livegang campagne voeren ter bevordering van de bekendheid van het online hulp-, advies- en kennisplatform dwingende groepsstructuren.

Het online platform zal medio 2025 live gaan. In de tussentijd zal Fier slachtoffers uit deze specifieke doelgroep, zoals zij dat in de praktijk nu ook al doen, zo goed mogelijk blijven helpen. Door deze hulp en ondersteuning bij Fier te beleggen wordt verdere versnippering van het hulpverleningslandschap voorkomen. De overeenkomst is voornamelijk voor een periode van 2,5 jaar. Dan zal op basis van voortgangsgesprekken en (tussentijdse) evaluaties worden besloten of en hoe dit wordt geborgd binnen het structurele hulpaanbod.

Hulpverlening slachtoffers seksueel misbruik en geweld in afhankelijkheidsrelaties

Organisaties als de politie, het openbaar ministerie, de Centra Seksueel Geweld, Slachtofferhulp Nederland, Fier en Veilig Thuis leveren elke dag een enorme inspanning om ervoor te zorgen dat slachtoffers van seksueel misbruik en geweld de hulp ontvangen die zij nodig hebben. In het kader van verbeteren van de hulpverlening aan slachtoffers van seksueel geweld is onder meer besloten tot de versterking van de landelijke stichting Centrum Seksueel geweld naar aanleiding van de aangenomen motie Van der Laan en Van der Werf (D66).¹⁹ Dit neemt niet weg dat de hulpverlening kan worden verbeterd, waartoe uw Kamer ook heeft opgeroepen, zodat hulpvragen altijd worden herkend, adequate doorverwijzing plaatsvindt en slachtoffers niet meerdere keren hun verhaal hoeven te doen voordat zij op de juiste plek terecht komen.²⁰ Daarom is het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport samen met mijn ministerie en alle betrokken organisaties een traject gestart waarin opnieuw wordt gekeken hoe hulp moet worden georganiseerd vanaf de fase dat een slachtoffer op zoek gaat naar hulp tot aan de fase van het daadwerkelijk ontvangen ervan. Dit betreft tevens actielijn 5 van het Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld (NAP).

Per doelgroep en per fase worden in een korte periode de knelpunten in de huidige praktijk in kaart gebracht. Dit richt zich in eerste instantie op triage en goede doorverwijzing. Daarna worden door de betrokken professionals mogelijke oplossingsrichtingen verkend, die vervolgens direct worden doorleefd aan de hand van en samen met diverse casussen van ervaringsdeskundigen. Zo kan meteen worden getoetst of de gekozen oplossingsrichting ook inderdaad tegemoetkomt aan de belangen van slachtoffers. Op basis van de uitkomsten wordt bepaald welke vervolgvraag in de weken erna wordt opgepakt.²¹ Hierin wordt ook meegenomen of het niet beter is om één herkenbare (fysiek) toegang in te richten waar slachtoffers van seksueel geweld terecht kunnen en de samenwerking daarachter verder te versterken²², zoals in enige vorm ook wordt aanbevolen door de commissie Hendriks in het rapport «georganiseerd sadistisch misbruik van minderjarigen». Daarbij worden ook de ervaringen uit België met het Zorgcentrum voor slachtoffers van seksueel geweld en de fysieke inlooptmogelijkheid die daar bestaat meegenomen. Op dit moment worden in Nederland in Rotterdam en Amsterdam ook al ervaringen opgedaan met de inrichting van fysieke inlooptlocaties welke

¹⁹ Kamerstukken II, 2023–24, 34 843 en 36 234 nr. 97.

²⁰ Kamerstukken II 2022–2023, 33 552, nr. 112.

²¹ Zie voor een nadere toelichting bijlage 4

²² Kamerstukken II 2021–2022, 31 015, nr. 230

ook worden meegenomen conform de motie Synhaeve (D66).²³ Het streven is tot een breed en gezamenlijk gedragen voorstel te komen voor een effectieve inrichting van het hulpverleningslandschap. Om dit zorgvuldig te doen moet voldoende tijd worden uitgetrokken. Uw Kamer zal dit najaar nader worden geïnformeerd over de verbeterinitiatieven die het traject tot dan toe heeft opgeleverd. Het hele traject zal nog doorlopen in 2025.

Ondersteuning jongeren door SHN

Een groot aantal jongeren meldt zich na een ingrijpende gebeurtenis helaas niet bij de politie of hulpinstantie. Zoals toegezegd tijdens het commissiedebat Slachtofferbeleid van 23 februari 2023 (Kamerstuk 33 552, nr. 108) ben ik met SHN in gesprek gegaan om te bezien wat ervoor nodig is om jonge slachtoffers beter te kunnen bereiken. SHN heeft in dit kader een aantal maatregelen genomen om deze doelgroep beter te bereiken en te zorgen dat ook deze groep de juiste hulp en ondersteuning ontvangt. Door middel van co-creatie met jongeren wordt het hulpaanbod vormgegeven en getoetst, om zo nog beter aan te sluiten bij de behoeften van jongeren. In januari 2024 is het online platform voor jongeren live gegaan, waar jongeren anoniem, behapbare en laagdrempelige informatie kunnen vinden. Daarnaast startten binnen de online community twee openbare groepen, speciaal gericht op jongeren waar zij elkaar kunnen treffen en ervaringen kunnen uitwisselen. Na een analyse waarbij is gekeken hoe jongeren kanalen als YouTube en TikTok gebruiken, is een aantal video's met uitleg en veelvoorkomende (juridische) vragen opgenomen²⁴ en zal in mei een landelijke lanceringscampagne plaatsvinden. Ook wordt WhatsApp per 1 april als eerste instroomkanaal geïmplementeerd, waarbij de privacy van de slachtoffers gewaarborgd is. Hiermee kunnen jongeren op een laagdrempelige wijze in contact komen met SHN. Afgesproken is dat dit traject wordt gemonitord, niet alleen op aantallen, maar ook op effectiviteit en doelmatigheid. De Kamer zal hierover worden geïnformeerd via de voortgangsbrieven slachtofferbeleid.

Opvolging onderzoek «What works».

Naar aanleiding van het WODC-onderzoek «What Works. Psychosociale dienstverlening Slachtofferhulp Nederland» uit 2022 is afgelopen periode bezien of het mogelijk is dat SHN aan sommige slachtoffers van ernstig geweld- en zedendelicten langer nazorg blijft verlenen of slachtoffers na een doorverwijzing naar een andere instantie ook nog langer door SHN gevolgd kunnen worden. Uit nader uitgevoerd kwantitatief en kwalitatief onderzoek blijkt onder meer dat slachtoffers in het algemeen een nazorggesprek prettig zouden vinden. Ook medewerkers van SHN zien een meerwaarde in de uitbreiding van nazorg. In 2024 wordt daarom een pilot uitgevoerd om de impact van deze werkwijze concreet te bepalen. Daarnaast heeft SHN twee aanvullende instrumenten ingevoerd; te weten een standaard cliënttevredenheidsonderzoek en een slachtofferpanel. Aan de hand hiervan kunnen slachtoffers gedurende langere tijd gevolgd worden, mits zij dat willen. Tenslotte is een vernieuwde en laagdrempelige «Herstelmeter» ontwikkeld die qua methodologie aansluit bij de laatste wetenschappelijke inzichten. Met dit instrument verkrijgen slachtoffers inzicht in hun herstel en kunnen zij dit in de tijd blijven volgen. Focus ligt hierbij op herstel en veerkracht. Deze Herstelmeter wordt in 2024 getest en op de website van SHN geplaatst.

²³ Kamerstukken II, 2023–2024, 34 843, nr. 99.

²⁴ Veelgestelde vragen juridische hulp – YouTube

Toegang algemene voorzieningen

Eerder heb ik het belang van een goede toegang tot algemene voorzieningen, benadrukt.²⁵ Dit is een belangrijke voorwaarde voor herstel. De gidsfunctie die SHN op dit terrein reeds vervult heb ik daarom versterkt. Zo is een campagne gevoerd om meer bekendheid aan de beschikbare dienstverlening van SHN te geven.²⁶ Dit heeft geleid tot meer websitebezoeken en telefoontjes naar SHN en tevens een toename van (online) dienstverlening. Daarnaast worden door SHN nieuwe communicatiematerialen ontwikkeld zodat de informatieverstrekking aan (moeilijk bereikbare) slachtoffers structureel verbeterd wordt. Verder zijn in samenwerking met de organisatie Steffie animaties met laagdrempelige uitlegmodules (voice-over) ontwikkeld om de website van SHN nog toegankelijker te maken voor o.a. laaggeletterden en licht verstandelijk beperkte slachtoffers.²⁷

Lotgenotencontact

In voornoemde beleidsreactie heb ik tevens laten weten mogelijkheden te zien voor het stimuleren en ontwikkelen van lotgenotencontact. SHN heeft hiervoor verschillende (gebruikers) onderzoeken gestart. De resultaten zullen worden gebruikt om de dienstverlening aan lotgenoten te verbeteren en verder uit te breiden. De ambitie is om nog dit jaar het aantal lotgenotengroepen uit te breiden.

Overige onderwerpen, moties en toezeggingen

Slachtoffers schoolgijzeling Bovensmilde

Eerder heb ik u geïnformeerd dat ik wil bezien wat ik voor de slachtoffers van de gijzeling van de lagere school in 1977 in Bovensmilde kan betekenen in het kader van hun erkenning en ondersteuning. Vorig jaar is onder leiding van een projectleider vanuit mijn departement gestart met een samenwerkingsverband van het Ministerie van Justitie en Veiligheid, de gemeente Midden-Drenthe – waartoe Bovensmilde behoort – en de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid om dit vorm te geven. Een belangrijke volgende stap is het doen van een onderzoek. Vanwege de gewenste onafhankelijkheid heb ik het WODC gevraagd dit onderzoek te laten doen. Goed luisteren naar de ervaringen en behoeften van de betrokkenen zelf en het optekenen daarvan vormt het fundament onder de aanpak. ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum gaat het onderzoek uitvoeren. ARQ heeft ruime ervaring met traumaverwerking na ingrijpende gebeurtenissen en met onderzoek hiernaar. Het onderzoek zal dit voorjaar van start kan gaan. Zorgvuldigheid in dit proces en in de communicatie met voormalig gegijzelden en hun naasten is van het grootste belang en staat voor mij voorop. Uw Kamer wordt over de belangrijkste mijlpalen geïnformeerd via de voortgangsbrieven Slachtofferbeleid.

WODC-onderzoek grootschalige incidenten

Met deze voortgangsbrief wil ik uw Kamer ook het WODC-onderzoeksrapport «behoeften van slachtoffers van grootschalige incidenten» aanbieden (bijlage 3), de onderzoekers mijn dank uitspreken en mijn reactie geven. Het onderzoek is ingegeven door verschillende grootschalige incidenten die in de afgelopen jaren hebben plaatsge-

²⁵ Kamerstukken II, 2022–2023, 33 552, nr. 111.

²⁶ Elke stap een overwinning- Slachtofferhulp Nederland

²⁷ Steffie helpt je verder!

vonden. Op basis van de definitie van «grootschalig incident» zijn drie technologische, één natuurramp en drie intentioneel veroorzaakte rampen geselecteerd.²⁸ Gekeken is naar 1) de behoeften van slachtoffers van grootschalige incidenten²⁹ en in hoeverre deze verschillen van andere slachtoffers van kleinschalige criminaliteit met grote impact en 2) in welke mate het huidige slachtofferbeleid tegemoet komt aan hun behoeften.

Op basis van de resultaten kan worden geconcludeerd dat er weinig structurele verschillen bestaan in de behoeften van slachtoffers van de drie verschillende typen grootschalige incidenten, met uitzondering van één wezenlijk aspect dat specifiek is voor intentioneel veroorzaakte grootschalige incidenten. Slachtoffers van deze incidenten lopen een groter risico op een (zeer) ernstige verstoring van hun psychologisch functioneren omdat dergelijke incidenten vaak niet gericht zijn op specifieke personen en daardoor in sterkere mate als bedreigend worden ervaren, waardoor psychologische verwerking en herstel extra moeilijk zijn.

Uit de bevindingen blijkt dat er in Nederland een ruim aanbod is aan ondersteuning voor slachtoffers van grootschalige incidenten en dat wordt voorzien in goede ondersteuning aan hen en dat de wijze waarop dit gebeurt, professioneel georganiseerd is. Ik ben me ervan bewust dat dit te danken is aan de professionals en vrijwilligers die – op het moment dat zich een ramp voltrekt of incident voordoet – alles uit hun handen laten vallen om ter plaatse ondersteuning te bieden. Tegelijk laat het onderzoek zien dat de invulling van de ondersteuning niet altijd voldoet aan de specifieke behoeften die slachtoffers kunnen hebben op enig moment en dat de ondersteuning ook niet altijd alle slachtoffers bereikt die het nodig hebben. In dat kader noemt het onderzoek een aantal additionele voorzieningen die zouden kunnen bijdragen aan een betere ondersteuning van slachtoffers, het gaat kort gezegd om:

- Eén centrale contactpersoon die slachtoffers voor een langere tijd ondersteunt en hen informeert en begeleidt. Er zijn al professionals die deze rol vervullen, maar zij worden niet bij alle typen grootschalige incidenten ingezet. Bovendien zijn zij niet beschikbaar voor bijvoorbeeld familie en vrienden;
- Een handleiding met praktische tips voor zaken waarmee slachtoffers op korte en lange termijn te maken kunnen krijgen;
- Vinger aan de pols houden om psychologische problemen te signaleren en tijdig hulpverlening op te starten;
- Begeleiding voor gezin, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften niet alleen van het directe slachtoffer, maar ook van het gezin eromheen.

Deze additionele voorzieningen zie ik als ondersteuning van mijn beleid. Ten aanzien van de aanbeveling om te werken met één centrale contactpersoon of één centraal informatiepunt vervullen de casemanagers van SHN deze rol al. Nabestaanden van dodelijke slachtoffers maar ook slachtoffers met ernstig letsel komen in aanmerking voor deze ondersteuning die «systeemgericht» is en zich richt op de eerste ring aan familieleden rondom een slachtoffer. Daarnaast voorziet SHN in (digitale)

²⁸ Het gaat om de vuurwerkramp Enschede (2000, technologische ramp), de nieuwjaarsbrand Volendam (2001, technologische ramp), de tsunami in de Indische oceaan (2004, natuurramp), de vliegtuigcrash Tripoli (2010, technologische ramp), de vliegcrash MH17 (2014, intentioneel veroorzaakte ramp), het schietincident Alphen aan den Rijn (2011, intentioneel veroorzaakte ramp) en de tramaanslag Utrecht (2019, intentioneel veroorzaakte ramp).

²⁹ Zij hebben onder meer behoeften aan 1) betrouwbare en begrijpelijke informatie, 2) hereniging en contact met dierbaren, 3) basale middelen, praktische en medische hulp, 4) emotionele en sociale steun, 5) erkenning en aandacht, 6) rust, controle en overzicht (zonder verstoring van de media), 7) vervolging/berechting

individuele ondersteuning van overige slachtoffers, getuigen en betrokkenen. Dit geldt ook voor familie en vrienden. Waar dit bij kleinschalige incidenten via de website van de organisatie gebeurt, wordt bij grootschalige incidenten vaak een voor het specifieke incident opgericht informatie en adviescentrum, (IAC) opgetuigd, waarin direct na de gebeurtenis online alle informatie met betrekking tot het incident en de gevolgen beschikbaar zijn. Ook een handleiding over zaken waarmee een slachtoffer te maken kan krijgen is beschikbaar op de website van Slachtofferhulp Nederland en in het geval van een grootschalige calamiteit vindbaar op het online IAC.

Ik ben er voorts van op de hoogte dat problemen na een incident zich ook later pas kunnen ontwikkelen. En dat het belangrijk is dat dit tijdig wordt gesignaleerd zodat snel behandeling plaatsvindt. In de praktijk wordt dit op dit moment al vormgegeven door «*watchful waiting*». Dat is een beproefde en werkbare methode gebleken waarbij in een korte periode na het incident (4–6 weken) wekelijks contact wordt opgenomen door SHN om te toetsen of het slachtoffer klachten ontwikkelt. Als in het contact blijkt dat het slachtoffer bijvoorbeeld PTSS ontwikkelt, kan worden doorverwezen naar gespecialiseerde psychische hulpverlening (GGZ). Als het gaat om het langdurig vinger aan de pols houden bij *alle* slachtoffers dan acht ik dat praktisch onuitvoerbaar. Wel kan ik mij voorstellen dat dit voor bepaalde groepen slachtoffers van meerwaarde kan zijn. De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is naar aanleiding van de motie van het lid Van der Werf³⁰ een verkenning gestart naar de voor- en nadelen van een periodieke check-up voor minderjarige slachtoffers van seksueel geweld. De resultaten hiervan worden dit najaar verwacht.

Afschrift vonnis (motie Ellian)

Bij motie van 8 juni 2022 heeft het lid Ellian (VVD)³¹ verzocht ervoor te zorgen dat een slachtoffer, of diens advocaat of vertegenwoordiger automatisch binnen een week een afschrift ontvangt van het vonnis of arrest in de strafzaak waarin het strafbare feit tegen het slachtoffer is behandeld. In eerste instantie is deze opgevat als een verzoek dat slachtoffers geïnformeerd moeten worden over de inhoud van het vonnis. Dit is reeds mogelijk. Pas later bleek dat bedoeld is om slachtoffers te informeren door hen een fysiek kopie (afschrift) van het complete vonnis toe te sturen. Ik sta er positief tegenover dat slachtoffers die dat willen op een eenvoudige manier een fysiek afschrift van het vonnis kunnen ontvangen, zonder dat zij hiertoe een verzoek hoeven te doen zoals de wet voorschrijft. Omdat de behoeften van slachtoffers hierin kunnen verschillen, is het echter niet wenselijk dat aan elk slachtoffer automatisch een afschrift wordt verstrekt. Met het oog hierop ben ik met betrokken partijen, te weten het OM, de Rechtspraak en SHN in gesprek gegaan hoe gekomen kan worden tot een praktische oplossing die ook tegemoet komt aan de verschillende behoeften van slachtoffers. Er liggen intussen twee oplossingsrichtingen die op dit moment nader worden bekeken op uitvoerbaarheid. De eerste oplossingsrichting is dat slachtoffers in de gelegenheid worden gesteld om actief aan te geven of zij een afschrift willen ontvangen. De tweede is dat slachtoffers toegang krijgen tot het vonnis, zodat zij dat desgewenst zelf kunnen opzoeken. Zodra er meer bekend is zal ik uw Kamer hierover nader berichten.

³⁰ Kamerstukken II 2022–2023, 36 222, nr. 33

³¹ Kamerstukken 2020–2021, 33 552, nr. 97.

Tijdens het commissiedebat Rechtspraak van 28 februari jl. heeft het lid Eerdmans (JA21) aangedragen dat tijdens het Marengo-proces geen enkele nabestaande gebruik heeft durven maken van zijn spreekrecht. In dat kader heeft hij aangegeven het onwenselijk te vinden dat slachtoffers hun rechten niet kunnen uitoefenen en gevraagd naar mogelijkheden om slachtoffers anoniem van hun spreekrecht gebruik te kunnen laten maken. Ik heb uw Kamer toegezegd de mogelijkheden na te gaan bij de Raad voor de Rechtspraak (RvdR) om slachtoffers geanonimiseerd te laten spreken en u hierover binnen 8 weken schriftelijk te informeren. In deze brief kom ik hieraan tegemoet. Een vervolgens ingediende motie hieromtrent is door uw Kamer niet aangenomen. Het waarborgen van de privacy van slachtoffers binnen het strafproces vind ik erg belangrijk. Er zijn verschillende manieren waarop ik het slachtoffer daarin reeds tegemoet kom. Voor wat betreft het verzoek van het lid Eerdmans zie ik vanuit praktische en meer principiële overwegingen geen mogelijkheden om slachtoffers anoniem gebruik te laten maken van hun spreekrecht. Ik heb dit besproken met de RvdR, maar ook met SHN, die beide hebben aangegeven bedenkingen te hebben met betrekking tot dit onderwerp. In het Marengo-proces was sprake van veel slachtoffers en nabestaanden, maar in het merendeel van de strafzaken is sprake van een beperkt aantal slachtoffers van één hooguit twee slachtoffers. In veel zaken kennen de verdachte en het slachtoffer elkaar. Hiervoor biedt het anoniem spreekrecht dan ook geen oplossing. Daarnaast kan de inhoud van een slachtofferverklaring herleidbaar zijn naar het betreffende slachtoffer of de nabestaanden. Zeker nu slachtoffers zich, sinds de invoering van het onbelemmerd spreekrecht, mogen uitlaten over alle onderwerpen die zij willen bespreken. Daarnaast verhoudt anoniem spreekrecht zich moeilijk tot de principiële beginselen van het strafrecht zoals het recht van de verdachte om te weten waarvan hij wordt beschuldigd en door wie (equality of arms), en het vereiste dat rechtspraak in beginsel in de openbaarheid dient plaats te vinden.

Dat laat onverlet dat het van belang is slachtoffers in staat te stellen om hun spreekrecht uit te oefenen en zich veilig te voelen. Het slachtoffer kan de officier van justitie vragen zich in zijn requisitoir in generieke zin uit te laten over de impact op het slachtoffer. Slachtoffers en nabestaanden kunnen op deze wijze hun gevoelens vertaald zien in het strafproces. Verder zijn er mogelijkheden om een directe confrontatie met de verdachte voor het slachtoffers en de nabestaanden te voorkomen wanneer zij hun spreekrecht willen uitoefenen. Zo kunnen slachtoffers binnen het rechtbankgebouw in een andere ruimte spreken of via een videoverbinding. Ook kunnen spreekgerechtigden de rechter verzoeken om hun raadsman of een daartoe bijzonder gemachtigde (bijvoorbeeld een medewerker van Slachtofferhulp Nederland) namens hen het spreekrecht uit te oefenen. Slachtoffers kunnen ook een schriftelijke slachtofferverklaring indienen.

Een gefundeerd en toekomstbestendig slachtofferbeleid

De afgelopen jaren heeft de focus gelegen op het borgen van de rechten van slachtoffers en het effectueren van deze rechten in de praktijk. Ik heb gezien en gehoord dat iedere dag weer door professionals en vrijwilligers met veel inzet wordt gewerkt om het slachtoffer recht te doen. Slachtofferbewustzijn is daarbij van groot belang, het zijn immers de professionals in de strafrechtketen die het gezicht van de overheid zijn voor slachtoffers en nabestaanden. Daarom juich ik initiatieven vanuit de ketenpartners waarbij het slachtofferbewustzijn wordt vergroot van harte toe. Zo zijn vanaf dit najaar de cursussen bejegening van slachtoffers ter zitting en

civiele vordering in het strafproces een verplicht onderdeel van de strafrecht opleiding, daar waar dat nu aanbevolen onderdelen zijn. Verder ondersteun ik middels een financiële bijdrage de pilot van de online-training «Recht door de Keten» die in de eerste helft van 2024 van start gaat en tot doel heeft het slachtofferbewustzijn onder medewerkers in de strafrechtketen te vergroten.³²

Zoals ik al heb aangegeven zijn er grote stappen gezet met betrekking tot de implementatie van de Meerjarenagenda. Nu is het van belang dat we meer zicht krijgen op de effectiviteit van de maatregelen die we treffen. Dit zijn we verplicht aan de slachtoffers voor wie we het doen en de samenleving als geheel en is ook nodig om tot een nieuwe Meerjarenagenda te komen. Ook is het van belang zicht te krijgen waar toekomstig beleid zich op zou moeten richten.

In mijn tweede voortgangsbrief heb ik daarom aangekondigd te werken aan een meerjarig onderzoeksprogramma, vastgelegd in een Strategische Evaluatie Agenda (hierna: SEA) die hiervoor de basis biedt. In de afgelopen periode is voor de SEA een analyse gemaakt van de onderzoeken die reeds zijn uitgevoerd, welke informatie voorhanden is en welke informatie ontbreekt. Hiervoor zijn vanuit het departement gesprekken gevoerd met het veld, betrokken ketenorganisaties, ervaringsdeskundigen, de slachtofferadvocatuur en de wetenschap. Op basis hiervan is een eerste beeld ontstaan van waarop nader onderzoek zich zou moeten richten. Dit betreft in ieder geval het meten van output in plaats van slechts de tevredenheid van slachtoffers. Op die manier ontstaat meer zicht op hoeveel slachtoffers gebruik maken van bepaalde rechten of voorzieningen en wat in dat licht de prestaties van de slachtofferketen zijn.

Daarnaast bestaat de wens voor een langjarig onderzoek waarin een specifieke groep slachtoffers wordt gevolgd om inzicht te krijgen in hun ervaringen in de verschillende fasen van het strafproces. Verder wil ik een nieuwe meta-analyse laten uitvoeren naar de behoeften van slachtoffers. De huidige doelen die met het slachtofferbeleid worden nagestreefd (versterken rechtspositie, ondersteunen, beschermen en tegemoetkomen in geleden schade) zijn gebaseerd op een meta-analyse van onderzoeken naar de behoeften van slachtoffers uit 1980 en zijn de afgelopen jaren niet, of nauwelijks veranderd. De vraag is in hoeverre deze nog tegemoetkomen aan de behoeften van (mogelijk nieuwe groepen) slachtoffers anno nu. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de behoeften van slachtoffers van relatief nieuwe delicten zoals online seksueel geweld en online fraude, zeker nu dit al een aantal jaren toeneemt³³ en de impact groot kan zijn, maar ook slachtoffers van traditionele criminaliteit. Uit de meest recente slachtoffermonitor blijkt dat na een aantal jaren waarin het aantal slachtoffers van traditionele criminaliteit afname er weer sprake is van een toename van het aantal slachtoffers.³⁴ Op basis van de uitkomsten van de onderzoeken zullen we meer kunnen zeggen over de werking van het huidige beleid en waar aanpassingen nodig zijn. Dit zal ook worden meegenomen bij de herijking van de huidige visie op slachtofferbeleid en een bijbehorende Meerjarenagenda 2025–2029.

³² Project online training «Recht door de Keten» is van W. Hoogendijk (theatermaker, presentatrice en zangeres). Zij werkt samen met A. Autar (landelijk beleidsadviseur Slachtofferrechten van het Openbaar Ministerie, inhoudelijk bij dit project betrokken).

³³ Veiligheidsmonitor 2021, CBS

³⁴ Veiligheidsmonitor 2023, CBS.

Tot slot

Met de bovenstaande ontwikkelingen wordt de positie van slachtoffers van strafbare feiten nog beter geborgd. Hier hecht ik groot belang aan en de komende periode ga ik verder met de uitvoering van mijn Meerjare-nagenda slachtofferbeleid.

De Minister voor Rechtsbescherming,
F.M. Weerwind